

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo.stm@gov.fi

Saamelaiskäräjien lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle vammaispalvelulain 2 §:n muuttamiseksi

Viite: VN/9727/2025

1. Asian tausta

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle vammaispalvelulain 2 §:n muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan täydennettäväksi vammaispalvelulain soveltamisalapykälää siten, että siihen lisätään uusi elämänvaiheita koskeva säännös. Muutoksen tarkoituksena on auttaa erottamaan eri elämänvaiheisiin tavanomaisesti kuuluva avun ja tuen tarve sellaisesta vamman tai sairauden aiheuttamasta välttämättömästä avun ja tuen tarpeesta, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisilla palveluilla.

Petteri Orpon hallituksen ohjelmaan sisältyy kirjaus kiireellisestä lainvalmistelusta, jolla turvataan vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja palveluiden saatavuus. Kirjauksen johdosta käynnistettiin vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamista koskeneen hallituksen esityksen (122/2024 vp) valmistelu. Esityksessä ehdotetut tarkennukset hyväksyttiin loppuvuodesta 2024 ja ne tulivat voimaan 1.1.2025 elämänvaiheita koskevaa säännösehdotusta lukuun ottamatta.

Hallitus on päättänyt täsmentää vammaispalvelulakia siten, että se säilyy erityislakina perustuslakivaliokunnan viitoittamalla tavalla. Samalla turvataan vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja palvelujen saatavuus.

Esityksen tavoitteena on tarkentaa vammaispalvelulain soveltamisalaa koskevaa säännöstä siten, että voidaan varmistaa vammaispalvelulain säilyminen vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina, joka turvaa eri elämänvaiheissa elävien vammaisten henkilöiden erityispalveluiden saatavuuden sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen. Tavoitteena on myös turvata hyvinvointialueiden edellytykset rahoittaa vammaispalvelut.

2. Saamelaiskäräjien lausunto

Saamelaiskäräjät arvioi lausunnossaan vammaispalvelulain 2 §:n muuttamisen vaikutusta lain piirissä olevien saamelaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Saamelaiskäräjät pitää erittäin tärkeänä, että lainsäädännön uudistuksilla pyritään turvaamaan vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja vahvistamaan yhdenvertaista palvelujen saatavuutta. Yleisesti Saamelaiskäräjät pitää tämänhetkistä tilannetta vammaispalvelujen saatavuudessa saamelaisväestön näkökulmasta puutteellisena ja katsoo, että valtion olisi ryhdyttävä toimiin, jotta saamelaisväestön kielelliset ja kulttuuriset tarpeet ja oikeudet huomioitaisiin vammaispalveluissa nykyistä paremmin. Tämä edellyttää niin panostuksia saamenkielisen henkilöstön saatavuuteen, että velvoittavampia kirjauksia lainsäädännössä. Saamelaisilla on perustuslaissa turvattu oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan, mutta tämä oikeus näkyy liian heikosti alemmassa lainsäädännössä.

Saamelaiskäräjien tiedossa on myös, että sosiaali- ja terveyspalveluja koskevan lainsäädännön soveltamisessa on eroavaisuuksia ja että asiakkaan äidinkielen ja kulttuurin huomioimaan velvoittavat kirjaukset eivät ole riittäviä palveluiden piirissä olevien saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien turvaamiseksi. Saamelaiskäräjien tietoon on tullut tapauksia, joissa haavoittuvassa asemassa olevilta saamelaisilta vammaisilta henkilöiltä on käytännössä jopa evätty mahdollisuus oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen heikosta saatavuudesta johtuen saamelaisväestö on jo valmiiksi valtaväestöä heikommassa asemassa palveluissa, jolloin on tärkeää, että erilaisilla lainsäädännön uudistuksilla pyritään aktiivisesti vaikuttamaan palvelujen saatavuuden ja siten yhdenvertaisuuden paranemiseen.

Esityksessä ehdotetaan täydennettäväksi vammaispalvelulain soveltamisalaa lisäämällä pykälään elämänvaiheita koskeva säännös. Esityksessä myös korostetaan vammaispalvelujen jatkuvuutta silloin, kun palveluita on saatu myös aiemmassa elämänvaiheessa. Saamelaiskäräjät pitää kirjausta tärkeänä, mutta muistuttaa, että yhtä tärkeää on turvata vammaispalvelujen saatavuus silloin, kun tarve niille ilmenee vasta myöhemmässä elämänvaiheessa. Saamelaisväestön näkökulmasta on tärkeää muistaa, että omakielisten ja saamelaiskulttuurin huomioivien palvelujen saatavuus on heikkoa, joka voi osaltaan johtaa siihen, että sairauksia ja vammoja voi jäädä diagnosoimatta tai tulla diagnosoiduksi väärin joko palvelun puutteen, väärinymmärrysten tai luottamuksen puutteen takia. Tämän vuoksi jokin henkilön vamma tai sairaus voi tulla diagnosoiduksi vasta korkeassa iässä, vaikka vamma tai sairaus olisi ollut olemassa jo lapsuudesta saakka. Tämä ei saa muodostua esteeksi palvelujen saatavuudelle vaan palvelutarve on arvioitava yksilöllisesti huomioiden mm., että vammat tai sairaudet usein myös pahenevat ikääntyessä.

Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä sitä, että lainsäädäntö yhdessä säännöskohtaisten perusteluiden kanssa ohjaa tuen ja avun tarpeen arviointia eri elämänvaiheissa. Samalla on tärkeää, että jokaisen henkilön kohdalla tehdään yksilöllinen tuen ja avun tarpeen arviointi, jossa huomioidaan myös henkilön kuuluminen alkuperäiskansa saamelaisiin. Samoin Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että saamelaisten henkilöiden kohdalla palvelutarpeen arvioinnissa ja palvelujen järjestämisessä huomioidaan saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palvelujen heikko saatavuus, minkä vuoksi palvelut on järjestettävä siten, että ne vastaavat parhaiten henkilön vammasta tai sairaudesta johtuvaan todelliseen tuen ja avun tarpeeseen ja samalla turvaavat kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumisen mahdollisimman hyvin. Tämä edellyttää mm. sitä, että palvelutarpeen arviointia tekevällä henkilöstöllä on oltava osaamista saamelaiskulttuurin erityispiirteistä ja saamelaisten kielellisistä oikeuksista. Palvelut on toteutettava siten, että ne turvaavat saamelaisten henkilöiden oikeuden elää osana omaa yhteisöään sekä ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan vamman sitä estämättä.

Merk.

Tuomas Aslak Juuso
puheenjohtajan sijainen

Anni Koivisto
vs. sosiaali- ja terveyssihteeri

Lausunnosta päätti puheenjohtajan sijainen 23.6.2025.

Lisätietoja antaa: vs. sosiaali- ja terveyssihteeri Anni Koivisto, anni.koivisto@samediggi.fi, 0447756560

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This documents contains 2 pages before this page
Dokumentet inneholder 2 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 2 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 2 sider før denne side

Detta dokument innehåller 2 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende